

VAN WAT NAAR WIE EN HOE?

STURING VAN ADAPTATIE: BEWONERS & LOKALE OVERHEID

Dr. Heleen Mees
universitair docent & onderzoeker

Universiteit Utrecht

Belangrijke lokale actoren

	Verantwoordelijkheid
Publiek Gemeenten / waterschappen / provincies	- Beleid opstellen en uitvoeren - Openbare ruimte - Oppervlakte water
Privaat Burgers / bedrijven / organisaties en instellingen / woningcorporaties / project ontwikkelaars	- Eigen terrein (huis, tuin) - Actief deelnemen in processen en netwerken

Les 1: afbakening van verantwoordelijkheden

Een duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling maakt dat klimaatadaptatie van de grond komt

- Daar waar verantwoordelijkheden benoemd zijn tussen de betrokken publieke en private actoren, gebeurt er iets in termen van planning én uitvoering
- Heldere verantwoordelijkheden leiden tot verhoogd bewustzijn
- Maak bewuste keuzes over verantwoordelijkheidsverdelingen vanuit het adaptatie doel, niet vanuit ideologie of routines

Les 2: rol voor de overheid

Er is geen sprake van stedelijke klimaatadaptatie zonder betrokkenheid van de lokale autoriteiten

- Belangrijke publieke rollen gedurende het gehele beleidsproces

- Vertegenwoordiging zwakke belangen & bescherming kwetsbare groepen
- Legitimering van belangrijke besluiten

Les 3: rol voor de private sector

De bijdrage van bewoners en bedrijven wordt onderschat en onderbenut

Enkele voorbeelden:

- Groene daken: bedrijven kunnen de markt ontwikkelen en uitbouwen
- Adaptief bouwen: rol voor projectontwikkelaars/woningcorporaties; en bewoners (schadebeperking)
- Hitte maatregelen: bewoners in hoedanigheid van burens, vrienden, familie, en vrijwilliger (Rode Kruis, Anbo) helpen bij kwetsbare groepen

Les 3: rol voor bewoners

Invloed van bewoners is beperkt

- Ze denken mee in ontwerp van een maatregel, maar (meestal) niet in de keuze van de maatregel
- Bewoners willen (motivatie) en kunnen (capaciteit) niet overal aan meedoen
- Multi-functionaliteit/meekoppelen van verschillende belangen verhoogt het draagvlak bij bewoners

Les 3: rol voor bewoners

Onderscheid tussen 3 vormen van commitment bij bewoners:

- Als **burgers** in relatie tot de overheid
- Als **consumenten** op de markt
- Als **leden van maatschappelijke organisaties**

Veel onbenut potentieel, vooral als consument en als lid van maatschappelijke organisaties

Van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie

Een verkenning van

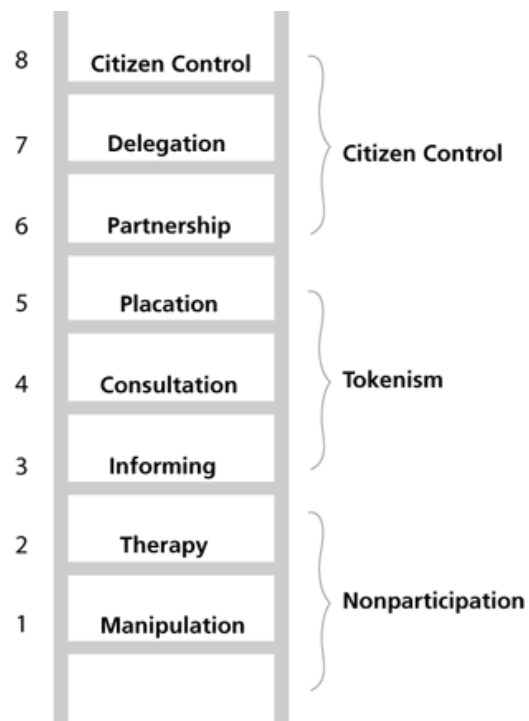
de rollen van lokale overheden

bij bewonersinitiatieven voor klimaatadaptatie

Universiteit Utrecht

Burgerparticipatie bij overheidsbeleid

Arnstein's Ladder (1969)
Degrees of Citizen Participation

**Hoeveel stem heeft de
bewoner nu werkelijk?**

Overheidsparticipatie bij bewonersinitiatieven

(ROB, 2012)

**Hoe weinig bemoeit de
overheid zich ermee?**

LOSLATEN: EEN NIET BESTAANDE ROL

- Geen echte voorbeelden van zelfstandige bewonersinitiatieven voor klimaatadaptatie
- Buitendijkse gebieden: bewoners investeren in overstromingsmaatregelen voor hun eigen huizen
- Diverse bewonersinitiatieven voor groenbeheer (maar niet vanwege klimaatadaptatie)

FACILITEREN: een bescheiden rol

- Regenwachten: ZZP-ers ingehuurd door gemeenten om bewoners te informeren & enthousiasmeren
- Huiskamergesprekken in Amersfoort over ontkoppeling en alternatieve berging van regenwater
- Nelson Mandela plein Breda: designbureau ingehuurd om bewoners te helpen met ontwikkeling van groen-blauw plein
- Project Boomgaard in Dalfsen: gemeente gaf budget om een stichting op te richten en expert in te huren

STIMULEREN: een meer voorkomende rol

Diverse subsidie programma's

- Talloze subsidies voor groene daken
- 'Operatie Steenbreek'
- Alternatieve financiering: differentiatie rioolbelasting (experiment), garantiestellingen, geven van materialen, micro-financiering, land (tijdelijk) ter beschikking stellen

NETWERKEN: meest voorkomende rol

Mensen samen brengen, informatie verspreiden, projecten coördineren, platforms creëren

- Ontwikkeling van waterpleinen, klimaatpleinen etc. die samen met de buurt opgezet worden
- Amsterdam Rainproof
- 'Meet je stad' in Amersfoort
- Dakpark Rotterdam, een netwerk voor de ontwikkeling en uitvoering van een park op een dijk/winkelcentrum

ALGEMENE BEVINDINGEN

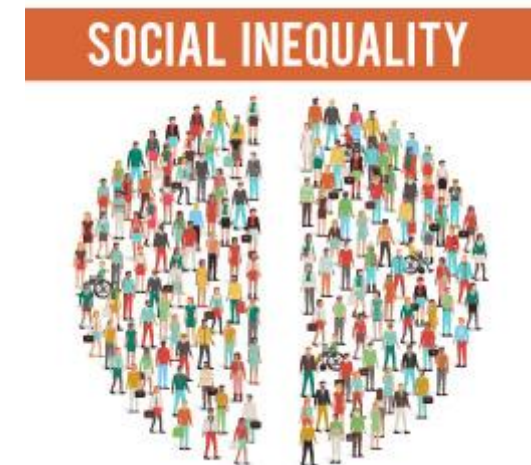
Langzame verandering van sturen naar faciliteren:

- Hoe urgenter (overstromingsgevaar), hoe meer overheid zelf stuurt
- Waar de overheid meer faciliteert, gaat het vooral om bewonersinitiatieven tegen hevige regenval (natte voeten)
- Lokale overheden variëren hun rollen: ze bewegen mee omhoog en omlaag al naar gelang het stadium van het initiatief en ook tussen verschillende initiatieven

BELANGRIJKE UITDAGINGEN voor een faciliterende rol

- Gebrek aan medewerking en flexibiliteit binnen eigen gemeentelijke organisatie
- Beperkt vertrouwen van bestuurders/locale politici in daadwerkelijke opbrengst van bewonersinitiatieven
- Angst voor continuïteit van bewonersinitiatieven (bijv. als bevlogen bewoners verhuizen/stoppen)
- Ongelijkheid: veel bewonersinitiatieven in betere wijken. Wat te doen met probleemwijken?

DPRA project regio Utrecht

Ondersteuning van 5 uitvoeringsprojecten:

- Utrecht: Kanaleneiland & Overvecht
 - Nieuwegein: Schansen Noord
 - Houten: centrum
 - Kockengen: Kockengen Waterproof
 - Zeist: Erasmuslaan (Parmentiersland & Componistenbuurt)
-
- Ook onderzoek: monitoring van de uitvoering door Universiteit Utrecht tbv. leerervaringen opdoen voor verschillende typen wijken

Vragen?

Dr. Heleen Mees h.l.p.mees@uu.nl

Wetenschappelijke publicaties:

- Mees, H.L.P., Uittenbroek, C.J., Hegger, D.L.T. & Driessen, P.P.J. (2019). From citizen participation to government participation: An exploration of the roles of local governments in community initiatives for climate change adaptation in the Netherlands. *Environmental Policy and Governance*, 29, 198-208.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/eet.1847>
- Uittenbroek, C.J., Mees, H.L.P., Hegger, D.L.T. & Driessen, P.P.J. (2019). The design of public participation: who participates, when and how? Insights in climate adaptation planning from the Netherlands. *Journal of Environmental Planning and Management*, published online:
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09640568.2019.1569503>
- Hegger, D. L., Mees, H. L., Driessen, P. P., & Runhaar, H. A. (2017). The Roles of Residents in Climate Adaptation: A systematic review in the case of The Netherlands. *Environmental Policy and Governance* 27(4), 336-350. (Q1)
- Mees, H. (2017). Local governments in the driving seat? A comparative analysis of public and private responsibilities for adaptation to climate change in European and North-American cities. *Journal of Environmental Policy and Planning* 19 (4), 374-390 (Q1). Open access link:
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1523908X.2016.1223540>

